

Római települések a Dunántúlon
Buszkirándulás 2020. szeptember 05.
Részvett 26 fő

Az idei évben tematikus buszkirándulásokat terveztem a Magyarországon feltárt és látogatható római emlékek felkeresésére. Sajnos a járvány a tavaszi terveket felülírta, de az első utat sikerült most ősszel megtartanunk. Ezen a napon két jelentős és különleges római település romterületének látogatását vettük tervbe. Délelőtti úticélunk egy egykori villagazdaság **Nemesvámos határában: a Villa Romana Baláca** rekonstruált villagazdaság épületegyüttese és múzeuma. A délutánt pedig Magyarország legnagyobb kiterjedésű – és a feltárásokkal folyamatosan bővülő – nagy jelentőségű régészeti parkjában, **Gorsiumban** szándékoztuk eltölteni.

7 órakor indultunk a Népligetből és mivel a kiállítóhely nyitásáig még bőven volt időnk, ezért betértünk **Veszprémbe, ahol a Séd völgyben** a közelmúltban kialakított "Kolostorok és kertek útján" tettünk egy sétát. A buszról leszállva először szemügyre vettük Veszprém egyik híres jelképét, a Fejes-völgy felett átívelő, 1938-ban épült Szent István Völgyhidat, vagyis a Viaduktot. A patak mellett sétálva először a Magyar Népmesék játszókert és Várostrom játszótér figuráival ismerkedtünk. Tovább sétálva nemsokára elértük a veszprémvölgyi görög apácák kolostorának romját. Ez Veszprém legrégebbi ismert épületegyüttese. A kolostort, Magyarország egyik legkorábbi női zárdáját az első ezredforduló táján (1018-ban) Szent István alapította fia, Szent Imre királyfi bizánci felesége kíséretében érkező bazilissza (görög ortodox) apácák számára. Mellette áll a győri jezsuiták által emelt barokk kápolna, melynek felépítéséhez 1744-ben kezdtek hozzá.

Egy kedves kis tó pallóhidján visszasétáltunk a játszótérig, majd a vállalkozókedvű túratársakkal megmásztuk a Gulya-dombra vezető Rovianemi lépcsősort. Mint az ismertető tábláról megtudtuk a Lappföldön található Rovianemi Veszprém testvérvárosa és egyúttal Joulupukki, a finn Mikulás lakhelye. A Gulya-domb tetején még egy kis mászás várt ránk, a 22 méter magas, 7 szintes Gizella Királyné kilátó, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik Veszprém városára és a környező hegyekre.

Továbbindultunk első római témájú állomásunkhoz az egykori villagazdasághoz, mely Veszprémtől mintegy 10 km-re Nemesvámos határában áll. A Magyar Nemzeti Múzeum kezelésében működő **Villa Romana Baláca** régészeti park 1984-ben nyitotta meg kapuit.

A rekonstruált villagazdaság épületegyüttesének és múzeumának bejárásához szakmai vezetést kértünk. Kísérőnk a területen dolgozó régészek egyike volt, aki először a majorság i.sz. I. századi alapításának, i.sz. II-III. századi bővítésének és tulajdonosának, majd az 1904-es feltárásnak történetét mesélte el. Ezután indultuk körülnézni az egykori majorságban. A fő épület jelenleg tetőjavítási munkák miatt zárva van, így ezt nem láthattuk belülről. A kőtárban a Veszprém megyében előkerült római kori faragott köemlékek kiemelkedő darabjait néztük meg. A parkszerűen kialakított kertben a még feltárás alatt lévő épületek mellett egy fűszerkert is látogatható, ahol egy római kori mintára készült napóra is felállításra került. Mintegy kétórás vezetés után elköszöntünk kísérőnkől és folytattuk útunkat.

A délutánt a **Gorsium Régészeti Parkban** töltöttük. A lelőhely különlegessége, hogy az egykori város mintegy 200 hektáros területére nem épült rá város a középkor során és azóta sem.

A Tác határában lévő területet már Rómer Flóris 1866-ban, mint ismert lelőhelyet említette, de az első ásításokra mégis csak 1934-ben került sor. A terület rendszeres feltárása 1958-tól indult meg és ezzel ekkortól a Szent István Király Múzeum működteti az ország legnagyobb régészeti parkját.

A város jelentőségét az adta, hogy a közeli Sárvíz folyó az ókorban és a középkorban a hajózható folyók közé tartozott, Gorsium városnak fontos kikötője volt a Sárvíz partján. Első épületeit az I. század közepén (46-49) az Al-Dunáról idevezényelt 500 fős ala I.Scubulorum elnevezésű lovas helyőrség a Sopianaeből érkező Aquincum illetve Brigetio felé futó utak keresztezésében árokkal és palánkfalakkal körülvett katonai táborként építette. Feladatuk a sárvízi átkelő és az utak védelme volt.

A korai castrum helyén 103-tól új város építését kezdték meg. 106-ban Traianus császár Alsó-Pannónia (Pannonia Inferior) székhelyévé Aquincumot tette, ahol légió állomásozott és a helytartó székel, de a császárkultusz és egyben a provincia tartománygyűlésének színhelyeként Gorsiumot választotta. Az új provincia első helytartója, Traianus császár rokona, P. Aelius Hadrianus kezdte meg az area sacra, vagyis a „szent kerület” kiépítését. Ennek során hatalmas csarnokokat emeltek a tartománygyűlés és a császárkultusz ceremóniái részére.

Egy 178.évi barbár támadás felégette a város egy részét, de hamar helyreállították az épületeket.

A település jelentőségét ebben a funkciójában két császár látogatása is alátámasztja: a pannoniai légiók támogatásával császárrá kikiáltott Septimius Severus 202-ban, császársága 10. évfordulóján személyesen látogatta meg Gorsium városát. Az istenné vált császárok templomát az uralkodó császár költségén építették újjá és a császár személyesen vett részt annak felavatásán.

214-ben Septimius Severus legidősebb fia, Caracalla császár tett látogatást a városban. Mindkét látogatást több felirat is megörökítette.

A III. század utolsó éveiben Diocletianus császár utasítására épült újjá a város. Helytartói rezidenciának alkalmas palotát emeltek, vele szemben testőrségi laktanya kapott helyet. A kereszténység térhódításával több ókeresztény bazilikát alapítottak. A lakosság épületei is változtak, a mesteremberek egyszerűbb házai és műhelyei (üveggyártás, kerámia) mellett a város külső negyedeiben fényűző villák épültek.

Kirándulásunkon ezen jelentős épületeket akartuk bejárni, történetüket megismerni. Érkezésünk után először a Látogatóközpontban néztük meg a kiállítást, mely a terület történetét, a római császárokat, a kisebb leleteket mutatja be. Majd visszaugrottunk mintegy 2000 évet az időben és bejártuk az egykori települést. A romokat kiterjedt mediterrán hangulatú park veszi körül, benne kihelyezett római köemlékekkel. Először az erődfal déli, kiszedett fala mellett haladó úton a Kr.u. IV. századi erődfal nyugati oldalához jutottunk, ahol legyező alakú saroktorony alapjai láthatók. Ezt követően a 290 körüli újjáépítés időszakából fennmaradt nagy palota, üzletsor, és első ókeresztény bazilika mellé érkeztünk. A bazilika belső terében egy védőépületben a korábbi épület falfestményeit néztük meg. Az üveg épület mellett található a hatalmas közkút, melynek keresztmetszeti képét a benne talált leletekkel a kiállítóterben felépítették. Tovább haladva értünk el a szentkerülethez és a fórumhoz, melynek egyik oldalát lépcsőkkel áttört és helyreállított díszkutatkkal ékesített fal zárja le. Lépcső vezet a császárkultusz szertartásainak, illetve a tartománygyűlés színhelyének csarnokaihoz. A tér keleti oldalát a szentkerület nagy temploma zárta le, amelyet az istenné nyilvánított Augustus (vagy az összes istenné nyilvánított császár) tiszteletére emeltek. Az egykor itt álló szobornak csak a két lábfeje látható. A következő látnivaló a hivatalos ünnepek lakoma-terme volt. Érdekessége, hogy a tűzben leomlott tető megvédte az alatta lévő használati tárgyakat, főzésre, tállásra, tárolásra használt edényeket, egyéb eszközöket, melyek eredeti helyükön kerültek elő. A pincét ókori mintára rekonstruálták. Amikor visszaindultunk a kiinduló térséghez szembetaláltuk magunkat egy több méter magas fallal, ami a IV. századi települést körülvevő DK-i városfalszakasz műemléki rekonstrukciója oldal-és saroktoronnyal. A városfal felső részéről remek kilátás nyílt az egész régészeti parkra. A fal mellett található a település színháza. Még hátravoltak IV. századi temetők és a legkorábbi időszakból való kis kunyhók. A látogatóház mellett a Zichyek által megépített borospince látható.

Ez a szép út a VI. Kerület Terézvárosi Önkormányzat támogatásával valósult meg, amit tagjaink nevében ezúton is köszönünk.

Rimán Erika

idegenvezető, egyesületi tag

felhasznált források: a települések és a látnivalók ismertetői, honlapok, yképeket készítette: Rimán Erika